

Párhuzamosok

Maurits Ferenc: *In memoriam Bosnyák István*

1968-ban jelent meg Bosnyák István (1940–2009) *Laskói esték* című, alcíme szerint „vallomásokat” tartalmazó könyve. Sinkó-tanulmányok, nyílt levelek, kommentárok olvashatók a könyvben, és persze a nevezetes *Laskói esték* című „tett helyett napló” Bosnyákék baranyai kálváriájáról. Mindenekfelett az őszinteség jellemzi a könyvet, ezzel együtt az önvizsgálat szólama. Mindenhez, amiről Bosnyák István ír, személyes köze van, nem is tud másként szólni, csak személyesen. Nem árul el azonban belső titkokat, a személyes nála a világban való jelenlétet jelenti, a világban való jelenlét pedig eszményekért és eszmékért folytatott nem szűnő harcot. Az ilyen harcos szellem persze örökös kemény és sokszor legyőzhetetlen ellenállásba ütközik, de akár a történelemben, akár az irodalomban követhető példákra is talál, akiket a párbeszéd nevében szólít meg. Mert a harcos Bosnyák egyúttal társakat is keres, és ha harcában nem lel társakra, akkor másfelé fordul, színteret vált, de nem eszmét, és nem gondolatot. Bosnyák István életének egy ilyen, korán megélt és megszenvedett „váltásáról” írta a *Laskói esték* vallomásait és utólag rendezett naplóját. 1968-ban a könyv borítótervét és ex librisét Maurits Ferenc tervezte. A könyv fedőlapján jellegzetes Maurits-rajz sorozat, összesen tizenkét, négyes osztatban három sorba rendezett rajz, fejek és arcok, szinte mindegyiken a szemüreg uralkodik. Mély és befelé forduló üregek, nem látásra, hanem vakságra, és a száj sem beszédre, inkább hallgatásra van beállítva. Nem hallatszik kiáltás ezekből a rajzokból, nem sugárzik belőlük sem meglátás, sem belátás. Mégis teljes összhangban vannak Bosnyák István laskói vallomásaival. Valójában abban érintkeznek, hogy a tizenkét rajzot éles háttérrel választja el, ahogyan az elválasztó vonalak Bosnyák vallomásait is meghatározzák. A megtörtséget nem ismerő magányt mondják Maurits rajzai, rajtuk egy-egy kézmozdulat mintha védekezne, mintha lázadna – így Bosnyák írásai is a magányos védekezőt és lázadót do-

kumentálják. Amit csak lehet, mindent őszintén és személyesen dokumentálni, ez volt Bosnyák vallomásainak mozgatója, és ezt mondják Maurits rajzai is a könyv borítóján. Majd ugyanez folytatódik a fedőlap belső oldalán látható három ex librisen és két rajzon. Ex libris, de a könyv tulajdonosának neve nélkül, ami azt (is) jelentheti, hogy ez a könyv Bosnyák Istváné, aki írta, de Mauritsé is, aki rajzolta, meg az olvasóé, aki kezében tartja. Itt is a fej dominál enyhén oldalra fordítva vagy egészében elsötétítve, de minden arcon megkülönböztető vonások, a szemet, a száját idegszálak fonják körül, semmit sem rejtenek el, mindent megmutatnak.

Amit Maurits Ferenc a *Laskói esték* borítójával meg ex libriseivel megkezdett, azt a vallomást mint soha végig nem mondható történetet folytatta és teljesítette ki az *In memoriam Bosnyák István* sorozat rajzaival. Nem tekinthető véletlennek a rajzok közös címének utalása a laskói estékre, mert ezek a rajzok valóban folytatásai az akkor megkezdett elbeszélésnek, egyben mélységes felháborodás és még mélyebb belátás az elmúlás felett. Maurits rajzai ma gazdagabbak részletekben, elrendezésük és felépítésük is összetettebb, mint amilyenek egykor voltak, az éles színek fénycsóvaként lebegnek felettük, és szinte mindegyiken a ravatal részletekkel gazdagított egyenes vonala, amely most magába zárja az idegszál-gomolyagokból épített fejet és arcot, nem úgy, mint a könyv borítóján az arcot felmutató egyenes vonal. Most valami lezárult, de el is kezdődött. Elkezdődött Bosnyák István élet-dokumentumainak értő feldolgozása, beindultak a rajzokkal az emlékezés műveletei egy biográfiára, amely sohasem akart megmaradni saját kiszerű vagy nagyszerű kereteiben, hanem kifelé tekintett, ahogyan az önmagát a világban kereső ember, akár az élete árán is, csökönyösen és őszintén kifelé tekint. Ennek a nem múltó indulattal és szenvedéllyel telített tekintetnek a halállal szembesülő látomásait rögzíti Maurits Bosnyák-sorozata. Nem illusztrál, hanem egy immár lezárult életút kalandját folytatja a ravatalon. Az ismétlődő vonalak és gomolyagok, az újra és újra feltűnő arcok és fejek, a felrobbantott és szilánkjaira szaggatott szemek és szájak a végtelenben ismétlődnek, és sohasem ugyanazok. Mintha a *Laskói esték* Marko Ristićnek az olvasó ellenében írott és „utószó helyett” a könyvben idézett mondatai visszhangoznának Maurits Ferenc Bosnyák István ravatalára helyezett rajzain: „Ez a könyv nem fejeződik be, nem ér véget utolsó oldalán. [...] Ha most ismét elolvassák az első oldalt, nem az első oldal lesz, vagy nem lesz ugyanaz az első oldal.”